

Začetki sodobnega vinogradništva

Razstava o »očetu Meranovega«

Na državni praznik, 8. februarja letos, so v dvorcu na Meranovem odprli muzejsko razstavo pod naslovom Nadvojvoda Janez, oče Meranovega. Nadvojvoda Janez je namreč z veliko ljubezni, naklonjenosti in truda spremenil posestvo, ki ga je kupil, v vzorno vinogradniško posest in njegov

čas na Meranovem štejemo za začetek sodobnega vinogradništva pri nas. Letos mineva okroglih 200 let, odkar je nadvojvoda Janez kupil posestvo, danes znano kot Meranovo, 190 let od prve viničarske šole na Štajerskem ter nenazadnje tudi 240 let od rojstva nadvojvode Janeza, tega zanimivega in neobičajnega plemiča. Danes z Meranovim upravlja Univerzitetni kmetijski center Fakultete za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru. Meranovo je med

drugim center za vinarstvo in raziskave v vinogradništvu (tudi z gensko banko, ki ima več kot 400 sort različnih trt). Sodobno razstavo na Meranovem (tudi z laserskimi skeni, posnetki z dronom, animacijami s pomočjo umetne inteligence, mobilno aplikacijo itd.) so pripravili v Kulturnoizobraževalnem društvu Kibla v sodelovanju s Fakulteto za kmetijstvo in biosistemske vede ter v okviru mreže raziskovalnih centrov umetnosti in kulture (RUK). Razstava je

del večjega, pilotnega projekta z naslovom Nevidni Maribor, naložbo pa sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz evropskega sklada za regionalni razvoj. Na podoben način naj bi v tem projektu odkrivali še druge, po krivici spregledane dele mesta, kmalu menda izjemno klet pod centrom mesta, bolj znano kot nekdanja Vinagova klet.

Razstava na Meranovem bo odprta do konca letošnjega leta, ogled pa je možen tudi po dogovoru na:

kibla@kibla.org ali 059 076 371.

Razstavo so na Prešernov dan s kratkimi nagovorili pospremili rektor Univerze v Mariboru dr. Zdravko Kačič, dekan Fakultete za kmetijstvo in biosistemske vede dr. Branko Kramberger, državna sekretarka pri ministru za kulturo dr. Ignacija Fridl Jarc, podžupan MOM dr. Samo Peter Medved in Zoran Poznič, mentor v laboratoriju za raziskovanje umetnosti in kulture KIBLA2LAB.

Foto: Jaka Arbutina

Vzornik

Nadvojvoda Janez – »največji prijatelj in dobrotnik štajerske zemlje«

S temi besedami je pisec pospremil uvodne stavke v prispevku o nadvojvodi Janezu v mladinskem časopisu »Vertec« leta 1887. Gotovo imajo svojo težo, saj pričajo o njegovem pomenu zlasti za gospodarski razvoj naših krajev. Nadvojvoda Janez Habsburško-Lotarinški, ki se je rodil 20. januarja 1782 v Firencah kot Johann Baptist Josef Fabian Sebastian von Österreich, je del svojega življenja preživel na posestvu v Vrhovem Doiu nad Limbušem, ki ga je kupil leta 1822. Zaradi podobnosti s podnebjem v južnotirolskem Meranu se ga je oprijelo ime »Meranovo«.

Nove tehnologije

Bil je trinajsti otrok Leopolda II., cesarja med leti 1790 in 1792, in hčerke tedanjega španskega kralja Karla III. Marije

Foto: Jaka Arbutina

Ludovike. Čeprav mu je bila vojaška kariera položena v zibelko – kot mlad poveljnik se je leta 1800 dokazoval v drugi koalicijski vojni proti Napoleonu, kasneje je sodeloval v tirolskem boju za neodvisnost, kjer je podpiral Andreasa Hoferja in Josefa von Hormayrja –, je že zelo zgodaj izkazoval veliko zanimanje za naravo, tehniko in kmetijstvo. Bil je prvi Habsburčan, ki se je poglobljeno ukvarjal s tehničnimi dosežki, ki jih je pospešila industrijska revolucija. Že kmalu po dunajskem kongresu je obiskal Anglijo, kjer je spoznal številne nove tehnologije, pa tudi težave, ki jih je napredek prinesel s seboj.

Leta 1807 je pridobil posest v Thernbergu v Spodnji Avstriji, ki jo je imel v lasti do leta 1828. Na njej je začel kmetovati, poskusno je gojil sadno drevje in se ukvarjal z zbirateljstvom. Thernberg mu je prav tako pomenil kraj miru, kjer je lahko premislil o vseh tegobah vojaškega ter političnega delovanja in kamor se je lahko umaknil, ko je dogajanje na dunajskem dvoru postalo preburno.

Ana Plohl, žena

Nadvojvoda Janez je oboževal Tirolsko. Tja je prvič prišel leta 1800 in se v deželo naravnost zaljubil. Tirolcem je pomagal v boju za

osvoboditev izpod bavarske oblasti, ki je bil naposled zatrt, njemu pa je brat, tedanji cesar Franc I., prepovedal vstop v omenjeno deželo. Cesarjeva prepoved je bila preklicana komaj leta 1833.

Tudi zaradi tega je nadvojvoda Janez svoje delovanje usmeril na Štajersko, kjer je veljal kot veliki pobudnik napredka ter vzornik mnogim Štajercem, tako avstrijskim kot slovenskim. Med drugim je bil ustanovitelj graškega deželnega muzeja Joanneuma (1811), ki mu je z darilno pogodbo predal v hrambo svojo bogato naravoslovno zbirko, s čimer je prav tako postavil temelje študiju naravoslovja in nastanku kasnejše graške Tehniške univerze, Štajerskega deželnega arhiva (1817), Štajerske kmetijske družbe (1819), Štajerske hranilnice (1825), zavarovalnice Grawe (1828), rudarske in železarske šole v Vordernbergu pri Leobnu (1840) ter pobudnik gradnje Južne železnice od Dunaja do Trsta.

Sodeloval je tudi pri ustanovitvi Anine otroške bolnišnice (1843), druge najstarejše otroške bolnišnice v Avstriji, ki je delovala pod pokroviteljstvom njegove soproge slovenskega rodu Ane Plohl, rojene v avstrijskem Ausseeju, kjer je bil njen oče Jakob Plohl, ki je izviral iz Grincev pri Juršincih, poštni načelnik. Po nekajletnih bojih z bratom cesarjem Francem I., ki je dolgo na-

Živa zgodovina

Foto: Jaka Arbutina

Riko in Pavlika Lešnik

Na naslovu Vrhov Dol 14 v Limbušu – oziroma na Meranovem – sta dve veliki, krasni, stari hiši, ki sta nekaj metrov vsakebi. V spodnji, tisti, ki meji na vinograde, v »hiši za grofa«, so bili včasih v zgornjem delu prostori nadvojvode Janeza, v osrednjem delu hiše pa so zdaj velike sobe z razstavo (z veliko materiali v fizični obliki), svetel, velik salon s prečudovito zeleno lončeno pečjo v kotu, prostorna kuhinja, pod njimi pa vinska klet.

Gospod Riko Lešnik se kljub previdnosti spričo let po tej hiši giblje s presenetljivo eleganco, zdi se, da bi lahko po hiši hodil tudi z zavezanimi očmi. »Včasih je šel vhod naravnost sem, tam je bila kuhinja, tam miza, stopnice v klet in salon so ostali v glavnem isti ...«. Nič čudnega. Dobesedno pred očmi Rika in Pavlike se je zvrstilo kakih 70 let zgodovine tega mesta, vse se je zgodilo pred njuno hišo in okoli nje, velik del je šel tudi skozi njune roke.

Riko se je rodil leta 1941 v zgornji hiši, kjer je bila včasih velika kmetija. Že njegovi starši so delali na njej (imela sta pet otrok), Rikov dedek pa je bil vajenec pri nadvojvodi Janezu. Leta 1956, ko je imel

Riko petnajst let, je začel delati v vinogradu. Kaj pa? »Ja, vse,« odgovori začudeno. Čez leta je tudi nadomeščal šefa, kadar je bil ta odstoten.

Takrat je posestvo obsegalo približno 50 hektarjev gozda, 20 hektarjev vinogradov, stare sorte jablan in sliv, v štali so imeli krave in bike ter vole za vozit, imeli so tudi imeniten koleselj, Rikov oče je imel dva konja, na posestvu je bilo zmeraj okoli 20 zaposlenih, proti toči so streljali kar sami, včasih je kaka raketa zatajila in se sukala po dvorišču, ena rampa z raketo se je ohranila in še stoji pri okrepčevalnici. Pavlika, letnik 1951, je začela delati na posestvu leta 1967. »Takrat smo delali vse na roke, škropili, kosili, vršičkali, gnojili s hlevskim gnojem, tudi prešali smo na roke, ena preša še stoji na dvorišču. Ob trgatvi se je ves dan bralo, ponoči, ponavadi do štirih zjutraj, smo prešali, potem smo odpeljali tropine, dve uri spali in potem znova. Od nekdaj smo tu imeli in prodajali odlično vino.« Vsak petek so šli z volom po nakupe v Bistrico ob Dravi. Pozimi, ko je bilo pri njih praviloma ogromno snega, plužili pa seveda še niso, so bili vsi mokri, še preden so prišli do glavne ceste. »Joj, kako je bilo lušno,« se spominja Pavlika.

Odkar pomni, so k njim prihajali gostje. V osemdesetih so se do njih vozili kar z avtobusi, veliko tudi iz Avstrije. Pa sem jim naredila narezek z domačim kruhom iz krušne peči in spekla štrudelj, da so bili čisto iz sebe, še domov so si nesli in še mene bi najraje kar vzeli s sabo, so mi pogosto govorili, se spomni Pavlika. Medtem ko sta Riko in Pavlika ves ta čas ostala na istem, na svojem, so se na Meranovem zamenjali štirje upravitelji posestva, štiri močna podjetja oziroma pomembne ustanove. Brez ljudi, kot sta Riko in Pavlika, niti grof ne bi mogel biti grof. Brez njih tudi Meranovega, kakršnega slavimo danes, ne bi bilo.

Dejan Pušenjak

Meranovo

Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede se je v študijskem letu 2008/09 preselila v veliko, krasno, novo zgradbo v Pivoli. Tam poteka večina pedagoškega procesa, učenje vinogradništva in vinarstva pa poteka na Meranovem, s katerim upravlja fakulteta.

Približno 15 hektarjev posodobljenih vinogradov na 500 metrih nadmorske višine na kompleksu Meranovo so najvišje ležeči vinogradi v Sloveniji v taki velikosti. V prenovljeni vinski kleti z najodobnejšo tehnologijo fakulteta neguje odlična vina, ki dobivajo najvišja priznanja na domačih in mednarodnih ocenjevanjih. Njihove najbolj zastopane sorte so sauvignon, renski in laški rizling, traminac, rizvanec ter sivi in modri pinot, iz katerega donegujejo tudi odlično penino.

Na Meranovem je bila 20. januarja letos še trgatve posebne kakovosti, t. i. jagodni izbor. Iz približno 180 kilogramov nabranega grozdja bodo naredili približno 110 litrov vina posebne kakovosti. Datum trgatve ni bil naključen. Pred natanko 240-imi leti, 20. januarja 1782, se je namreč rodil nadvojvoda Janez, začetnik sodobnega vinogradništva na Štajerskem. Kar je začel, danes nadaljuje Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru.

Predikatno vino Sauvignon, suhi jagodni izbor 2015, pa je pobral najvišje nagrade na vseh udeleženi ocenjevanjih: prvak v kategoriji sladkih vin (Salon Sauvignon Ptuj 2020); velika zlata medalja Vino Slovenija (Pomurski sejem 2020); nagrada Stanka Čurina za najvišje ocenjeno vino na ocenjevanju Vino Slovenija, 95,67 točk. Še vedno se ga da kupiti.

Portret nadvojvode Janeza. Vir: Kamra.si

sprotoval njegovemu zakonu z neplemkinjo, se je Janez z njo naposled poročil 18. februarja 1829. Ana je bila dobra kuharica – znan je njen izrek: »Vi Habsburžani morate znate vladati, toda mi Plohli kuhamo bolje«, njeni recepti pa se uporabljajo še danes. Leta 1839 se jima je v zakonu rodil sin Franc, grof Meranski.

Zelo dobre odločitve

Leta 1822 je nadvojvoda Janez v Vrhovem

Ana Plohl leta 1860. Vir: Wikipedia.de

Dolu nad Limbušem kupil posestvo, ki je bilo zaradi ugodnih klimatskih razmer primerno za poskusno gojitev sort vinske trte, ki jih je sem prinesel iz krajev ob Renu. Janez je menil, da je štajersko vinogradništvo zaostalo, po vinogradih je raslo veliko slaborodne trte, njihova oskrba in kletarjenje pa nista imela strokovnih podlag.

Leto kasneje, leta 1823, je na Meranovem začel saditi nove sorte, kar se je izkazalo za zelo dobro odločitev. Izjemen uspeh je bil vi-

den že ob prvi trgatvi leta 1826, ki se je je tudi osebno udeležil. Tukajšnji vinogradi so kmalu postali ugledni in znani, kar je leta 1832 vodilo do ustanovitve prve vinogradniške šole na Štajerskem v Hrastju v bližini Meranovega. Kasneje se ji je priključil še sklad za nagrajevanje prizadevnih ter uspešnih viničarjev. Po rojstvu sina Franca si je družina za osrednji kraj bivanja izbrala avstrijski Gradec, kjer so si uredili domovanje v palači, imenovani Palais Meran, kamor so se vselili leta 1843. V njej je nadvojvoda Janez preživel tudi poslednje dni svojega življenja. Za posledicami pljučnice je umrl 11. maja 1859. Pokopali so ga v Gradcu, leta 1869 pa so njegove posmrtno ostanke prenesli na njemu ljubo Tirolsko, v mavzolej, ki ga je pri gradu Schenna v bližini Merana dal postaviti njegov sin Franc.

Nina Hriberšek Vuk,
Mariborska knjižnica

Vrhunska destinacija

Meranovo je vrhunska turistična destinacija na svetovni ravni, kjer se lokalna pridelava sreča z najvišjimi standardi kakovosti. V atriju sodobnega, prenovljenega kmetijskega posestva je tudi okrepčevalnica, kjer je mogoče dobiti nekatere tradicionalne štajerske jedi ter odlična vina in sokove s fakultete. Ob petkih in med vikendi je Meranovo odprto do 20. ure.

Do Meranovega vodi več poti. Po leg peš poti ga je nemara najlažje doseči po asfaltirani cesti: iz smeri Maribora v osrednjem krožišču v Limbušu zavijete levo (izvoz Ob Blažovnici) in sledite tablam Meranovo. Po slabih treh kilometrih idilične ceste in dokaj strmim vzponu v zadnjem delu je na Meranovem tudi urejeno parkirišče na naslovu z nenavadnim imenom – Vrhov Dol 14.

Nekatere izdelke fakultete pod blagovno znamko Meranovo – vina, tudi penine in predikate, sadje in zelenjavo, sokove, kis, olja, žganja in likerje, bučna semena, ajdo – lahko kupite tudi v prodajalni na Partizanski cesti, v prodajalni Botaničnega vrta v Pivoli ali pa na spletni strani (pošljejo po pošti) meranovo.si. Vredno ogleda (in nakupa).